

Dronning Kristina av Sverige

INTERVJU: Dronning Kristina var en intellektuell kvinnelig makthaver på et tidspunkt der slike egentlig ikke eksisterte. Det stemmer ikke at hun var en kartesiansk kvinne slik mange har hevdet, ifølge Kristina-forsker Susanna Åkerman. Hun argumenterer for at Kristina snarere var mer platonsk orientert.

Fredag 12. oktober inviterer Salongen og Norsk filosofisk tidsskrift til [foredrag om Dronning Kristina av Sverige](#). I forbindelse med arrangementet intervjuer Eivor Mæland foredragsholder Susanna Åkerman.

Det er ikke mange kvinner som nevnes i en tradisjonell gjennomgang av vestlig filosofihistorie, men Dronning Kristina av Sverige (1626–1689) er en av dem. Hun samtalte blant annet med [René Descartes](#), hennes samtids mest anerkjente og for ettertiden mest kjente filosof, for tusenvis av ex. phil-studenter kjent som mannen bak den radikale skeptisismen og utsagnet *cogito, ergo sum* – «jeg tenker, altså er jeg». Det finnes ingen opptak eller referater fra disse samtalene, så vi vet ikke hva de snakket om, men Åkerman har funnet et intervju Kristina gjorde på 1600-tallet i et arkiv i Vatikanet.

– Hun forstod Descartes, men hun fulgte ham ikke. Hun var snarere kritisk.

Tidligere har flere tolket Kristina som en som ikke helt forstod hva det var geniet Descartes snakket om. Dette er en misoppfattelse, ifølge Åkerman.

– **Man kan ikke forstå Kristina uten å forstå at hun hadde en annen filosofisk oppfatning enn det Descartes stod for. Det var dette hun kritiserte ham utfra, sier Åkerman.**

LES OGSÅ: [Salongen inviterer til foredrag om «Glemt filosofi»!](#)

Dersom man skulle sammenligne Dronning Kristina med [Elisabeth av Böhmen](#), som brevvekslet med Descartes og som han tilegnet *Les Passions de l'âme* (1649) til, ser man en vesentlig forskjell mellom hvor kritiske de to kvinnene stiller seg til Descartes' teori, hevder Åkerman.

– Elisabeth av Böhmen kritiserer ham ut i fra han selv og hans egen teori, mens Kristina sine brev er mer basert på noe utenfor Descartes sin filosofi. Hun stiller ham blant annet klassiske spørsmål som hva kjærlighet er, hvorvidt det er naturlig å elske Gud, og om hva som er verst av kjærlighet og hat.

Descartes versus lysmetafysikerne

I sin forskning har Åkerman studert Kristina sitt bibliotek og bibliotekliste. Dette arbeidet har vært vanskeliggjort av at man solgte hennes bibliotek på omtrent 7000 volum etter hennes død.

– Man må ikke tro at Descartes var den eneste saliggjørende mannen i Dronning Kristinas liv. Det finnes mange andre personer som påvirker henne.

Åkerman begynte å studere Dronning Kristina i 1985, og opplevde da at man haddetegnet et feilaktig bilde av henne. Hennes første bok *Queen Christina of Sweden and her Circle* (1991) fokuserte på å utfordre dette tradisjonelle bildet av Kristina. Blant annet gikk Åkerman inn på Kristinas utdanning. Hun ble undervist av bibliotekaren Isak Vosjus i gresk i de vanlige filosofene, og spesielt platonismen. Hun oversatte også tekster fra gresk til latin.

– Hun var skarp. Hun var ikke bare en som forstod Descartes, hun var en som ikke var enig med ham. Om man skulle gjøre en videre undersøkelse av Kristinas mottagelse av Descartes, så bør man gjøre en studie av Descartes sin klassiker *Les Passions de l'âme* (1649) og sammenligne den med pytagoreisk-platonisk lidenskapslære.

Åkerman argumenterer altså for at Kristina var mer inspirert av platonismen. I foredraget i Oslo vil hun fokusere på konkurransen mellom Descartes på den ene siden og de hun omtaler som lysmetafysikerne på den andre siden.

Kristina sin filosofi kan deles inn i ulike faser, avhengig av hvilken livsfase hun befant seg i. Mot slutten av sitt liv befinner hun seg i Roma og er da mer platonisk orientert, og blir en som stiller skeptisisme mot platonismen.

«Den som går sin egen vei, trenger ikke noe kart»

Dronning Kristina skrev 1200 maksimer. De handlet om alt mulig. Hvordan man skal behandle tjenere eller reagere på astrologer som forsøker å lure en, er blant eksemplene. Eksempler er «livet er for kort til å løse kjærlighetens gåte», «den som spinker og sparer, gjør ingen glad, det blir derimot hans arvinger» og «den som går sin egen vei, trenger ikke noe kart».

Mytekvinnen

«Dronning Kristina var en myteomspunnet figur», står det i programbeskrivelsen til foredraget Susanna Åkerman skal holde i Oslo fredag 12. oktober. Selv folk som ikke kjenner til filosofi, har hørt en versjon av historien om den svenske dronningen som inviterte den franske tenkeren til sitt land, der hun på en eller annen måte forårsaket hans død ved å forlange at han stod opp tidlig og konverserte med henne, til tross for at han hadde dårlig helse. Åkerman presiserer at Descartes ble smittet av ambassadøren, ikke av Kristina, og fremholder at myten om dronningen som på sett

og vis tok livet av den store tenkeren er en versjon av en negativ spindellevsmyte som sverter henne.

Men myten om Kristina er ikke bare negativ – hun er også svært selvstendig og spennende?

– Ja visst. Ja visst. Uten Descartes ville hun vel ikke være kjent i dag, selv om hun var viktig og velkjent i sin tid. Men det finnes ulike grunner til at hun ikke er så godt kjent, blant annet det at da hun døde testamenterte hun alle sine eiendeler, inkludert sine manuskripter, til sin kjæreste som døde tre måneder etter henne. Hele arven kom da til hans nevø, som i sin tur solgte alt på auksjon.

Det var da en enorm mengde kunst, medaljer, arkeologisk utstyr, bøker og manus som da ble spredt for alle vinder. Man hadde opprinnelig 19 protokoller – det vil si innbundne bøker fra hennes akademi – hvorav det i dag kun er 1 volum igjen. Hennes kunst finnes i dag så forskjellige steder som Washington DC, Praha, St. Petersburg og Stockholm.

– Så ingenting av det hun eide, har holdt sammen. Det blir et slags sunket palass.

Dronning Kristina var en stor brevskriver. I 1751 gjorde man et forsøk på å publisere en samling av de brevene hun hadde skrevet. Brevsamlingen ble publisert i fire bind. Etter Åkermans mening var denne publiseringen ikke helt vellykket.

– Brevsamlingen var dårlig organisert og manglet en rød tråd. Det var et monumentalt og vakkert bokverk, men siden det ikke ga noe helhetsbilde, ble det heller ingen biografi i moderne mening.

Dessuten omtaler redaktøren henne på en måte som vitner om et bestemt kvinnesyn. Dronning Kristina beskrives blant annet som dominerende, sjefete og usympatisk.

Filosofien som et strategisk felt

Akademikere og tenkere har lenge hatt et prosjekt om å trekke frem glemte eller oversette kvinner i filosofihistorien. Slike prosjekter anses å ha en viktig og korrigerende funksjon, blant annet fordi man i dette tilfelle da skaper interesse for Dronning Kristina som historisk person og tenker. Ikke minst skaper man interesse for den historiske og sosiale situasjonen rundt henne.

Samtidig kan en mer kritisk reaksjon være at man ønsker å ville legge alt dette som har med hennes spesifikke og partikulære situasjon til side og kun fokusere på det filosofiske bidraget hun kom med. Når alt kommer til alt er det jo det som «betyr noe», vil en slik kritiker hevde.

– Det er ikke sikkert at det er sånn, for man kan også betrakte det som et filosofisk mesenat. En mesenat er en som ansetter og betaler folk for å holde filosofiske diskusjoner. Dronning Kristina er

en svært viktig filosofisk mesenat i Roma. Hennes invitasjon til at Descartes skal komme til Stockholm er starten på dette at hun omgir seg med intellektuelle supportere. Hun er en viktig spiller om man ser filosofien som et strategisk felt, spesielt fordi hun er av dem som setter sitt preg på diskusjonen. Kanskje hun ikke skrev noen filosofiske traktater, men hennes maksimer kan sammenlignes med Marcus Aurelius, som ofte betraktes som en stor filosof.

Hvorvidt Kristina skal regnes som en filosof kommer an på hva man sammenligner med. Hun var åpenbart ingen universitetsprofessor, men det var ikke en kjent filosofihistorisk person som Marcus Aurelius heller. Åkerman foreslår å omtale henne som en slags livsfilosof.

– Hun skrev maksimer, der hun blant annet reflekterte over rollen som kvinnelig makthaver, og komprimerte også andre filosofiske betraktninger inn i denne formen. Det blir en slags selvrefleksjon. Hun ligger på grensen mellom å være en litteraturfigur og en filosofifigur, men jeg tror ikke at hun selv ville ha sagt at hun var noen filosof. Filosofien er også en karrierevei som krever posisjoner og at man har et publikum.

MER TIDLIG MODERNE FILOSOFI: [Leibniz' monader](#) • [Conways radikale metafysikk](#)

I stedet omtaler Åkerman henne som slags person som har et opphøyd intellekt. I tillegg til det vi har nevnt i intervjuet her, har Åkerman forsket på Dronning Kristinas interesse for alkymi. Her ble hun ansett som en viktig skikkelse, da det innen alkymien har vært uttalt mål å forene det kvinnelige og det mannlige, og Dronning Kristina ble ansett for å være en svært androgyn skikkelse.

– **Ellers var Kristina en person som søkte visdom. Hun sa selv at hun i oppveksten studerte seks timer om morgenen og seks timer om kvelden. Valgspråket hennes var «visdommen er rikets søyler».**

Litteratur

Descartes, Rene. 1649 *Les Passions de l'âme*.

Åkerman, Susanna. 1991 *Queen Christina of Sweden and her Circle*.